

Romantikus szerzők - órai segédlet

Sági Lajos

2016

Tartalomjegyzék

Előszó	2
A klasszicizmusból a romantikába	4
Franz Schubert	5
Robert Schumann	6
Johannes Brahms	7
Felix Mendelssohn Bartholdy	8
Antonin Dvořak	9
Liszt Ferenc	10
Frederic Chopin	11
Richard Wagner	12
Bedřich Smetana	13
Erkel Ferenc	14
Giuseppe Verdi	15
Mogyeszt Petrovics Muszorgszkij	16
Pjotr Iljics Csajkovszkij	17

Előszó

Ez a füzet az énekórák szervezéséhez ad közvetlen segítséget a 7. osztály anyagának a romantikának a megtanításához. Tartalmazza az összes romantikus szerző óráját, ellenőrző kérdésekkel, és füzetvázlattal, valamint zenehallgatás ajánlásokkal.

Néhány mondatos életrajzokról van szó, talán elnézhető, ha inkább praktikus szempontokat tartottam szem előtt, mintsem zenetudományi vitákat. Ezen szempontok egyike a tananyag felosztása volt.

Igyekeztem úgy csoportosítani a zeneszerzőket Dobák Pál könyve alapján, hogy minden csoportba nagyjából ugyanannyi zeneszerző kerüljön, hogy a felkészülés a dolgozatokra egyenletes terhelést jelentsen.

Természetesen a zeneszerzők különböző csoportokba nehezen szoríthatók, hiszen mindannyian otthonosan mozogtak valamennyi műfajban. Az általános iskolai tananyag azonban kiemeli egy-egy művet, illetve mindannyiuknak volt valami jellemző vonása, ami alapján be lehet illeszteni valamelyik társaságba. Ne tulajdonítsunk ezeknek a címkéknek semmiféle zenetörténeti jelentőséget, egyszerűen eszközök a személyek megragadására, a csoportok kezelésére.

Az itt leírtakhoz kiegészítő anyagok (életrajzok, tesztek, zenehallgatási anyagok) találhatóak a sagiweb.hu weboldalon.

Haszonnal forgassátok!

A klasszicizmusból a romantikába

Az első tanult szerző rögtön megosztja a zenetörténészeket, vannak akik az első romantikusként, és vannak akik az utolsó klasszikusként tartják számon. Utóbbiak a negyedik bécsi klasszikusként emlegetik. Ő volt Franz Schubert.

Konzervatív romantika

Négy zeneszerzőt soroltam ebbe a csoportba, azon közös jellemzőjük alapján, hogy a bécsi klasszikusok műfajait megtartották, és azt igyekeztek a korszellemnek megfelelő új tartalommal, újfajta zenével megtölteni. Számukra a legnagyobb problémát a klasszikus formák fegyelmének egyeztetése jelentette a romantika szenvedélyes, felfokozott érzelmeivel.

Forradalmi romantika

A forradalmi romantikus szerzők elsősorban a tartalomra koncentráltak, ezért nem erőltették klasszikus műfajok keretei közé mondanivalójukat. Ha úgy érezték, hogy nem illik bele, nem a tartalomra változtattak, hanem inkább kerestek, vagy kitaláltak egy új műfajt, ami megfelelő volt a tartalomhoz. Számukra a problémát az jelentette, hogy az új műfajoknak még nem volt kialakult gyakorlata, mindenki kicsit járatlan volt a használatukban.

Színpadai romantika

Ezt a csoportot már én találtam ki és önkényes a besorolás is. Alapvetően minden ide sorolt zeneszerző beleillik az előző két kategória valamelyikébe. Közös jellemzőjük azonban, hogy életművük legmaradandóbb része a színpadhoz köthető. Wagner azonban még így is magyarázatra szorul. Elvileg ő is ide tartozna, de akkor nem lett volna arányos a tananyag elosztása. Így mivel Wagner nagyon sok dologban volt újtó, hosszas gondolkodás után a forradalmiak közé került. Így a csoportok száma kiegyenlítődött és talán nem csaltam nagyot ezzel a lépéssel.

Franz Schubert

Felvezető kérdések:

Kik voltak a bécsi klasszikus szerzők?

Mi jellemző a bécsi klasszicizmus zenéjére?

Melyik szerző mutatott tovább műveiben a romantika felé?

Franz Schubert élete

Osztrák, visszahúzódó, beteges gyermek volt.

Barátai támogatták - schubertiádák.

Az Eszterházyaknál házitanítószkodott.

Zeneszerzőként független, de szegény volt.

Fiatalon halt meg.

Jelentősek kamaraművei, néha saját dalaira.

Jelentősége: a dal megteremtésével új korszakot nyitott, bár ő még a régihez tartozott.

***Dal:** strófikus (versszakos) szerkezetű műfaj. Általában hangszerrel kísérték. Schubert dalaiban a vers és a zene együtt, egymást segítve fejezi ki a mű mondanivalóját. Egyenrangú társak, a vers mondanivalója gyakran új jelentéssel gazdagodik a zene által. (Pl.: a Pisztráng zongorakíséretében a patakcsobogás) Schubert 600-nál is több dalt írt, ő a műfaj kialakítója.*

Szorgalmi feladat

Nézz utána milyen volt Schubert és Beethoven viszonya!

Ismétlő kérdések:

Milyen származású volt?

Ki volt a példaképe?

Milyen műfaj a dal? (fogalom)

Sorod fel néhány híres művét!

Jelentősége...

Zenehallgatás:

A pisztráng (dal)

Pusztai rózsza (dal)

A-dúr zongoraötös

(Pisztráng-ötös)

Robert Schumann

Felvezető kérdések:

Mi jellemző a romantika konzervatív irányzatára?

Milyen hangszer a zongora?

Milyen műfaj az opera?

Robert Schumann élete

Német, apja halála után hamar önálló.
Zongoraművész, bénulása miatt zeneszerző.
Újságot indít, a haladást támogatja.
Hosszas harcok után boldog házasság.
30 éves korától betegség, saját kérésére intézet.
Zongorista, bár hangszeres műveket is írt.
Jelentősége: a komoly művészetet akarta meg-
menteni az olcsó utánzattól.
1 opera, 6 szimfónia, 4 dalciklus, 3 versenymű,
6 nyitány, kamaraművek, sok zongoramű

***Nyitány - nem tananyag:** Eredetileg zenés színpadi művek (opera, ba-
lett, stb.) bevezető zenéje volt. Később önálló szimfonikus művek lettek, eleve
hangversenyelőadásra készültek, és valamilyen programhoz igazodtak. (Volt
valamilyen irodalmi, vagy képzőművészeti alkotás, ami ihlette őket.)*

Szorgalmi feladat

Nézz utána hogyan segítette Clara Schumann férje karrierjét!

Ismétlő kérdések:

Milyen nemzetiségű volt?
Miért lett „csak” zeneszerző?
Mi köze az újságnak a házasságához?
Sorod fel néhány híres művét!
Jelentősége...

Zenehallgatás:

Álmodozás
Ijesztgetés
Vidám földműves

Johannes Brahms

Felvezető kérdések:

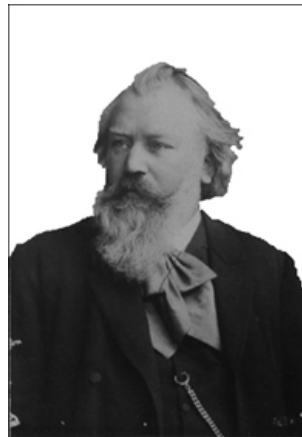
Milyen műfaj volt a dal?

Mi jellemző a romantika konzervatív irányzatára?

Milyen hangszerekből áll a szimfonikus zenekar?

Johannes Brahms élete

Német, magyar művészek segítik pályáján.
Schumann utolsó felfedezettje volt, Bécsben élt.
Egyszerűen élt, a gorombaságig őszinte volt.
Műveiben: becsület, komolyság, méltóság.
Ellentét Wagnerrel - de tisztelték egymást.
Jelentősége: a romantika érzelmeit egyeztette a klasszicizmus kiegyensúlyozottságával.
A magyar táncokban városi zenénk. (19.szdz)
Munkásságát csak öregkorában ismerték el.
4 szimfónia, 200 dal, Németh requiem, Magyar táncok

***Magyar táncok:** Eredetileg négykezes zongoradarabok voltak, a nagy siker adta az ötletet, hogy szimfonikus zenekarra is átírja őket. Végül a munka olyan hatalmasnak bizonyult, hogy egy részét más szerzők végezték el. Ezek a művek tulajdonképpen városi ízléssel megírt néptáncok, csárdások. Valószínűleg a dallamvilággal a magyar hegedűművészek zongorakísérőjeként ismerkedett meg. Hiányzik azonban belőlük Liszt Ferenc szenvedélyessége.*

Szorgalmi feladat

Nézz utána melyik a legismertebb Magyar táncok a sorozatból!

Ismétlő kérdések:

Milyen magyar kapcsolatai voltak?

Milyen magyaros művét tanultuk?

Miért volt a baj a kitüntetésekkel?

Sorod fel néhány híres művét!

Jelentősége...

Zenehallgatás:

Magyar táncok (I. és V.)

Magyar táncok (négykezes)

Akadémiai ünnepi nyitány

Felix Mendelssohn Bartholdy

Felvezető kérdések:

Milyen műfaj volt a versenymű?

Mi jellemző a romantika konzervatív irányzatára?

Felix Mendelssohn Bartholdy élete

Gazdag, német család gyermeke.
Zenei zsenialitása Mozarthoz hasonló.
Elismerések híres szerzőktől, gyors karrier.
30 éves kora után elveszíti fontos szeretteit.
Zenéje derűs, elegáns, érzelmes, ízléses.
Jelentősége: újra felfedeztette a világgal Bach zenéjét, és sokat tett a német zenei életért.
Operák, oratóriumok, szimfóniák, versenyművek, nyitányok, kísérezzenék, kamarazene

Szorgalmi feladat

Keress bizonyítékokat a következő mondatra: Minden együtt volt benne, ami a sikerhez kell: műveltség, család, vagyon.

Ismétlő kérdések:

Milyen családból származott?
Mi volt jellemző pályafutására?
Mi törte meg karrierjét?
Sorod fel néhány híres művét!
Jelentősége...

Zenehallgatás:

Szentivánéji álom
E-moll hegedűverseny

Antonin Dvořák

Felvezető kérdések:

Milyen műfaj volt a szimfónia?

Mi jellemző a romantika konzervatív irányzatára?

Antonin Dvořák élete

Cseh zeneszerző, főiskolai zenetanár.

Brahms barátja, 11 évesen még hentestanuló.

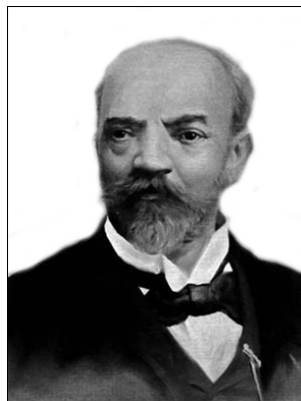
Smetana munkásságának folytatója.

Megbecsülték: díszdoktor, akadémiai tag.

Amerikában művészeti vezető.

Jelentősége: elsősorban hangszeres művei fontosak, zenéjét átszövi a cseh népzene hangja.

Nagyon sok művet írt, a leghíresebbek: Szláv táncok, meseoperája, és az Újvilág-szimfónia.

Szorgalmi feladat

Nézz utána, milyen érdekes módon kötött házasságot!

Ismétlő kérdések:

Milyen nemzetiségű volt?

Milyen kitüntetésekert kapott?

Melyik földrészen járt?

Mit dolgozott fel a szimfóniában?!

Jelentősége...

Zenehallgatás:

IX. (Újvilág) szimfónia

II. és IV. tétel

Liszt Ferenc

Felvezető kérdések:

Milyen műfaj volt a szimfónia?

Mi jellemző a romantika forradalmi irányzatára?

Liszt Ferenc élete

Zongoraművész, karmester, zeneszerző, író.
Egyszerű család, tehetségét felismerték.
Beethoven tanítványa tanította.
Sikereit itthon egy idő után elfeledik.
Apja halála után felhagy a koncertekkel.
Sok pályatársával köt barátságot.
1838-ban hazatér, segít a zenei élet indításában.
Később Weimarban írja legnagyobb műveit.
Magyarnak vallotta magát.
Jelentősége: a nemzeti romantika támogatója,
művei előremutatnak a 20. szd-ra.
Magyar rapszódia, Mazeppa, Koronázási mise.

Szimfonikus költemény: Liszt a bécsi klasszikusok szimfóniáját egyetlen szünet nélküli alkotássá vonta össze. A műnek általában valamilyen irodalmi vagy képzőművészeti programja (=közölnivaló tartalma) volt.

Rapszódia: A 19. szd-i hangszeres zene jellemző műfaja, nemzeti – népi dallamokra épül. (Magyar rapszódia – Liszt (19-et írt), Spanyol rapszódia, stb.) Nagy hangszertudást igényel az előadótól, jellemzőek rá a gyakori tempó és hangerőváltások, hangulat ingadozások.

Szorgalmi feladat

Nézz utána, miért tért haza, és mit tett!

Ismétlő kérdések:

Milyen nemzetiségű volt?
A szimfonikus költemény fogalma!
A rapszódia fogalma?
Milyen állása volt Magyarországon?
Jelentősége...

Zenehallgatás:

XV. Magyar rapszódia
Mazeppa
Magyar fantázia

Frederic Chopin

Felvezető kérdések:

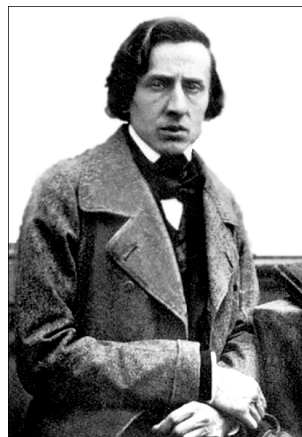
Milyen hangszer a zongora?

Milyen tánc a keringő?

Mi jellemző a romantika forradalmi irányzatára?

Frederic Chopin élete

Lengyel zeneszerző, zongoraművész.
Párizsban élt, de hű hazájához..
Zenéjében hazája szellemi kincseit mutatja be.
Emigránsok javára adta utolsó koncertjét.
Kiadott műveiből és tanításból élt.
Betegségét reménytelen szerelme súlyosbította.
Jelentősége: a zongora történetének óriása.
Művei: mazurkák, polonézok (néptáncok), etűdök, keringők.

***Etűd:** Zongoramű, ami egyfajta technikai gyakorlat. Arra szolgál, hogy sokszor egymás után, egyre gyorsabban eljátszva ügyesedjen a zongorajátékos keze, ujjai. Chopin korában nagy divatja volt az úgynevezett szalonvirtuózoknak, akik azzal nyugtázták le a közönséget, hogy technikai bravúrokat mutattak be a zongorán. (Nehéz darabokat mindenkinél gyorsabban játszottak, stb.) Ez azért volt kártékony, mert a művészi tudás helyett az üres technika került előtérbe. Chopin ezzel szállt szembe, amikor etűdjeiben mély költői tartalmat egyesített rendkívül nehéz technikával.*

Szorgalmi feladat

Nézz utána, hogyan temették két helyre Chopint!

Ismétlő kérdések:

Milyen nemzetiségű volt?

Az etűd fogalma!

Mi volt célkitűzése, hivatása?

Kik voltak a szalonvirtuózok?

Jelentősége...

Zenehallgatás:

g-moll mazurka

Forradalmi etűd

Richard Wagner

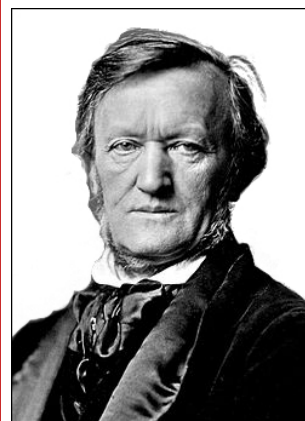
Felvezető kérdések:

Milyen műfaj volt a opera?

Mi jellemző a romantika forradalmi irányzatára?

Richard Wagner élete

Német származású későn kezdett zenét tanulni.
30 évesen kezd zenei tervei megvalósításához.
Szinte mindenütt járt Európában, pénzügyi gondjai, és összeférhetetlensége miatt.
Operáiban örök igazságokat mond ki.
Szereplői személyiségét tükrözik.
Jelentősége: teljesen megreformálta az opera műfaját, és új szabályokat hozott a zenében.
Művei: az [operáiról összefoglaló](#) készült, a többi műve kevésbé ismert.

***Összművészet:** Wagner számos újítást vezetett be művészetében, ezért volt szüksége saját színházra, ugyanis egy hagyományos színházban nem lehet művészi elképzeléseit megvalósítani. Ez a fogalom azt jelenti, hogy az addig külön-külön mesterekre, művészekre bízott részfeladatokat egyetlen embernek, a szerzőnek kell ellátnia. (zeneszerző, szövegíró, díszlettervező, stb.)*

Szorgalmi feladat

Nézz utána, hogyan került rokonságba Wagner Liszttel, és milyen volt viszonyuk!

Ismétlő kérdések:

Milyen nemzetiségű volt?
Az összművészet fogalma!
Miért költözött sokat?
Miért kellett neki saját színház?
Jelentősége...

Zenehallgatás:

Bolygó hollandi
A nürnbergi mesterdalnokok
Lohengrin

Bedřich Smetana

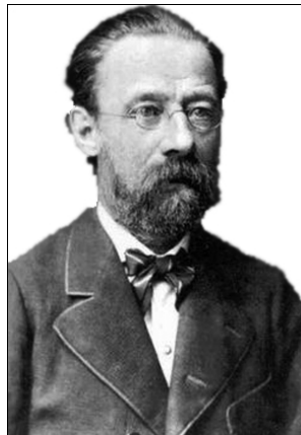
Felvezető kérdések:

Milyen műfaj volt a opera?

Mi jellemző a romantika forradalmi irányzatára?

Bedřich Smetana élete

Apja ellenére lett zenész, cseh származású.
Zongoraművésznek készül, zeneszerző lesz.
Példaképe és barátja Liszt Ferenc.
Zeneiskolát alapít, vezényel, szervez.
Nem vesz át népzene, a dallamvilága nemzeti.
Betegségek gyötrik, de befejezi, ami fontos.
Jelentősége: megteremtette a cseh nemzeti operát, sokat tett a cseh kultúráért, művészetért.
Művei: Hazám, kamarazenék, operák, kórusművek.

Szorgalmi feladat

Nézz utána, a Moldva útjának, sorolj fel partmenti városokat!

Ismétlő kérdések:

Milyen nemzetiségű volt?

A szimfonikus költemény fogalma?

Melyik művét hallgattuk meg?

Milyen viszonyban volt a népzenevel?

Jelentősége...

Zenehallgatás:

Hazám ciklus – Moldva

Erkel Ferenc

Felvezető kérdések: Milyen műfaj volt a opera?

Erkel Ferenc élete

Zenészcsalád, 18 évesen művész.
Kolozsváron ismeri meg a magyar zenét.
28 évesen a Nemzeti Színház karnagya.
A politika mindig hatott szerzői munkájára.
Intézmények vezetője, a kórusmozgalom vezére.
Budapesten és Gyulán élt.
Jelentősége: megteremtette a magyar nemzeti operát, fellendítette a zenei életet.
Művei: Himnusz, Hunyadi László, Bánk bán, Ünnepi nyitány.

Verbunkos zene: a 18. szd-ban keletkezett katonai toborzótánc. (werbung = hirdetés, reklám) Táncos ritmusú műzene, a kuruc dalok világát idézi. Jellemzője a sűrű díszítések, éles és nyújtott ritmusok, triolák, szinkópák, bokázó ritmus a sorvégeken, lassú és friss részek egymásutánja.

Népies műdal a népdalok sajátosságait utánozza (kvintváltás, hosszú sorok stb.), de szerzőjét ismerjük. Nem szájhagyomány útján terjedt, hanem nyilvános előadásokon. Ezeket gondolták akkoriban magyar népdaloknak. (Kodály és Bartók csak jóval később fedezte fel az igazi magyar népdalok világát.) Sok született nagy költőink (Petőfi, Arany, Tompa Mihály) verseire is.

Szorgalmi feladat

Nézz utána, mit neveztek „Erkel-műhely”-nek!

Ismétlő kérdések:

Honnan indult pályafutása?
A verbunkos zene fogalma?
Egyik operájának tartalma?
Fontosabb tisztségek?
Jelentősége...

Zenehallgatás:

Hunyadi László:
Bánk bán:
Himnusz

Giuseppe Verdi

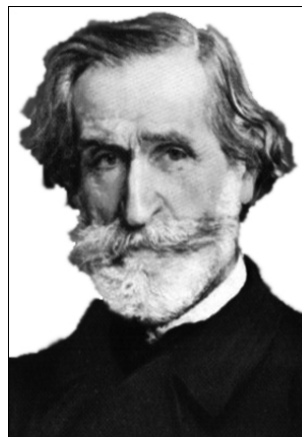
Felvezető kérdések:

Milyen műfaj volt a opera?

Mi jellemző a romantika konzervatív irányzatára?

Giuseppe Verdi élete

Korán felfedezték, oktatása gyenge volt .
Az 1. opera siker a 2. bukás, a 3. ismertség.
Szerény és természetesen viselkedő volt.
Magánélete siker és bukások sorozata.
A forradalom idején neve politikai jelszó volt.
A Szezei-csatorna megnyitására írja az Aidát.
Jelentősége: az opera műfaját tökéletesre csiszolta. A dúr-moll zene utolsó képviselője.
Művei: az [operáiról összefoglaló](#) készült, a többi műve kevésbé jelentős.

Szorgalmi feladat

Verdi egyetlen vígoperát írt. Ismerkedj meg a tartalmával!

Ismétlő kérdések:

Hogyan indult pályafutása?
Milyen alkalomra írta az Aidát?
Milyen részleteket hallgattunk műveiből?
MI volt jellemző magánéletére?
Jelentősége...

Zenehallgatás:

Aida:
Radames románca
Győzelmi induló
Nabucco:
Szabadság kórus

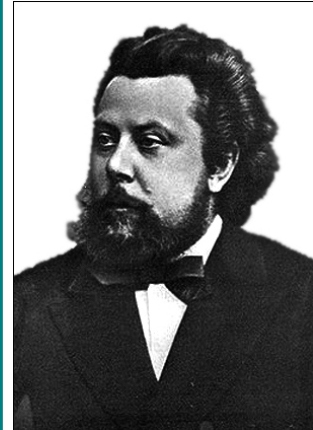
Mogyeszt Petrovics Muszorgszkij

Felvezető kérdések:

Milyen eddig tanult szerzőket sorolnál a romantika nemzeti irányzatába?

Mogyeszt Petrovics Muszorgszkij élete

Apja kívánságára katonatisztnek tanul.
Sokat olvasott, művelt ember volt, neurotikus.
Zongoristaként tisztelik, szerzőként nem értik.
Műveit nem játsszák, vagy „*belejavítanak*”.
Szembenállt a nyugati zenét követőkkel (Csajkovszkij).
Barátja halála után írta az Egy kiállítás képeit.
Jelentősége: az orosz zenedráma megteremtője, egymaga oldotta meg az orosz nyelv megzenésítésének problémáját.
Művei: operák, Egy kiállítás képei, dalok, zongoraművek.

Szorgalmi feladat

Nézz utána, kik voltak az „*Orosz ötök*”, és mi volt a céljuk!

Ismétlő kérdések:

Hogyan indult pályafutása?
Kikkel állt szemben művészileg?
Milyen képek szerepelnek a „*kiállításon*”?
Hogyan viszonyultak műveihez?
Jelentősége...

Zenehallgatás:

Egy kiállítás képei:
Csibék tánca
Baba-Jaga kunyhója
A kijevi nagykapu
Borisz Godunov:
Mozdul már a nép...

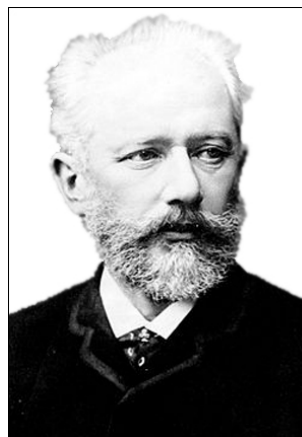
Pjotr Iljics Csajkovszkij

Felvezető kérdések:

Milyen eddig tanult szerzőket sorolnál a romantika nemzeti irányzatába?

Pjotr Iljics Csajkovszkij élete

Átlagos család, 21 évesen foglalkozik zenével.
A Ötökkel méltányolták egymás nemzetiességét, de másképpen vélekedtek a művészetről.
Megosztja a közvéleményt, de népszerű.
Operái visszafogottak.
A legnépszerűbb orosz szerző, mégis kételkedik.
Amerikában is ünneplik, de hazatér.
Jelentősége: a balett zenéjét a tánccal egyenrangúvá tette, műveiben hidat épített klasszicizmus és romantika közé.
Művei: balettek, operák, nyitányok, versenyművek, szimfóniák.

Szorgalmi feladat

Nézz utána, melyik balettjét szokták karácsonykor bemutatni! Miről szól?

Ismétlő kérdések:

Hogyan indult pályafutása?
Kikkel állt ellentétben?
A nyitány fogalma?
Sorold fel híresebb műveit!
Jelentősége...

Zenehallgatás:

Vonósszerenád
B-moll zongoraverseny